

‘Ons landschap wordt op zijn beloop gelaten’

Posted on 19 oktober 2022 by Syp Wynia

Het Nederlandse landschap wordt aan zijn lot overgelaten. Dat is de conclusie van **dit videogesprek** met Auke van der Woud, dé kenner van de Nederlandse landschapsgeschiedenis.

Er zijn allerlei belangen die aan het Nederlandse landschap trekken. Maar als eind van het liedje wordt het landschap als geheel op zijn beloop gelaten. En dat levert grote problemen op, zoals de stikstofcrisis en de woningcrisis van nu.

Alles trekt aan Nederland, maar het land wordt niet groter

Hoe Nederland er nu bijligt is de optelsom van wat boeren, bouwers, bedrijven en lobbyisten voor natuur en klimaat, rechters en overheden willen, concludeert Van der Woud. ‘Ondertussen zijn we al heel lang heel slordig met het piepkleine Nederland aan het omgaan. We doen alsof we alle kanten op kunnen, maar dat kunnen we nou juist niet.’

Van der Woud: 'Gemeenten willen graag bedrijven binnenhalen en houden de grondprijs van bedrijventerreinen laag. Met als gevolg dat we van die gigantische gelijkvloerse dozen in het landschap krijgen, want de grond is toch goedkoop. Nederland is ook een rijtjeshuizenland, meer dan elders in Europa. Terwijl we het dichtstbevolkte land van Europa zijn en eigenlijk erg ongeschikt zijn voor die inefficiënte, ruimte-opeisende vorm van stedenbouw.'

'Het Lege Land'

Auke van der Woud was hoogleraar bouw- en stedenbouwgeschiedenis in Groningen en aan de VU in Amsterdam. Zijn bekendste en veel herdrukte boek is zijn proefschrift *Het Lege Land* uit 1987 dat in 2022 in een geheel herziene versie verscheen: *De Nederlanden 1800-1850, Het Lege Land*.

Twee eeuwen geleden was Nederland niet alleen leeg, maar een derde van het land was ook onproductief. Wat er over is van de ongeliefde 'woeste gronden' van toen zijn ruwweg de liefdevol gekoesterde natuurgebieden van nu. Vanaf 1850 heeft de overheid gaandeweg heel Nederland omgespit om het land geschikt te maken voor een ultraproductieve landbouw. Maar nu dat meer dan uitstekend gelukt is, vragen natuur, milieu en klimaat en de uitdijende dorpen en steden om een land waarin er voor die productieve landbouw weinig plaats meer is.

*Het **videogesprek** van Syp Wynia met Auke van der Woud duurt 50 minuten en is **ook in podcast** beschikbaar. **Kijk en luister!***

In de 19e eeuw was er ook al overbevolking

In 1815 woonden er in de hele provincie Drenthe 50.000 mensen. Dat is een kwart van de meer dan 200.000 mensen die er dit jaar in Nederland bij komen (door immigratie). In 1815 woonden er in heel Nederland ongeveer tien keer minder mensen dan er nu wonen, terwijl de oppervlakte niet veel groter is.

'En in 1850 woonden er 3 miljoen mensen in Nederland en ook toen was er al sprake van overbevolking, zij het vooral omdat het land en de landbouw zo weinig productief waren,' memoreert Van der Woud. 'Daar is men vanaf dat moment aan gaan trekken.'

Vanaf de jaren twintig van de 20ste eeuw, maar vooral in de decennia na de Tweede

Wereldoorlog is vrijwel heel Nederland op de schop gegaan voor de intensieve landbouw die nu zo veel tegenstand ontmoet. Het landelijk gebied werd rechtgetrokken, sloten dichtgegooid, riviertjes rechtgetrokken en zandwegen geasfalteerd.

Van der Woud legt een verband met de kaarsrechte Wieringermeer, waar de landbouwminister van na de oorlog, Sicco Mansholt, zelf boerde. In zekere zin werd van heel Nederland buiten de steden en dorpen een Wieringermeerpolder gemaakt. 'Een tijdbesparend landschap,' noemt Van der Woud dat. 'Een zeer productief landschap, ook.' Die tijden zijn nu voorbij: 'Het is nu de omgekeerde wereld.'

Anno 2022 is er een eind gekomen aan een land dat in belangrijke mate werd ingericht om het de intensieve landbouw en veeteelt naar de zin te maken. Nu zijn er de eisen van de bevolkingsgroei, van bedrijven, van natuur, milieu, klimaat, van 'Brussel' en van gerechtelijke uitspraken. Maar wat voor land levert dat op? Het is een raadsel.

Auke van der Woud zou terug willen naar de jaren zeventig en tachtig, toen het ministerie van VROM de lijnen uitzette voor het Nederlandse landschap, met ruimte voor provincies en gemeenten om daar inkleuring aan te geven. Juist nu de ruimte van Nederland niet meer kan voldoen aan de zich opstapelende eisen en wensen ontbreekt de Haagse regie, zo stelt hij. De Omgevingswet die naar verwachting volgend jaar in werking treedt maakt dat er naar zijn idee niet beter op.

Kan Nederland leven van natuur en kringlooplandbouw?

Na het 'succesverhaal' van de intensieve landbouw en veeteelt is er nu de zo bewierookte 'kringlooplandbouw' waar D66-politicus Tjeerd de Groot het steeds over heeft – maar zal die wel in staat zijn voor de voedselzekerheid van Nederland te zorgen? 'Dat is wel een punt,' zegt Van der Woud. 'Daar zal goed over nagedacht moeten worden. En vast staat dat het heel veel geld gaat kosten.'

En de natuur, zoals die nu opgeld doet, is dat wel natuur? Of wordt daar veel te romantisch tegenaan gekeken? Is het niet meer een verregaande parkaanleg?

'Het natuurbeheer van nu is ook een soort landbouw', zegt Van der Woud. 'Een

vorm van extensieve landbouw, doorgaans in lijn met het beeld van de natuur van een eeuw geleden zoals die door Jacq. P. Thijsse zo prachtig is opgeschreven. Maar de natuur van nu is ook een vorm van ruimtelijke inrichting. En *Het Lege Land* van de 19e eeuw, dat land is flink volgelopen.'

Wynia's Week *is er 104 keer per jaar, twee keer per week. Dat wordt mogelijk gemaakt door de donateurs.* ***Doet u mee?*** *Hartelijk dank!*